

Open Access ja avoimen tieteen OPS

Informaatikko Marja Kokko

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Yhdessä avoimen tieteen OPS:in suunnitteluun

Avoimen tiedon toimintaympäristö:

- Avoin tiede on noussut kansainvälisesti merkittäväksi tavaksi edistää tiedettä ja toisaalta myös lisätä tieteen vaikuttavuutta yhteiskunnassa.
- Sen avulla tutkimuksen tulokset ovat nopeasti muiden tutkijoiden saatavilla, mikä säästää resursseja, edistää tieteen korkeaa laatua ja mahdollistaa uusien tutkimuskysymysten nousun.
- Avoin tiede ja tutkimus innostaa kansalaisia, yrityksiä ja päätöksentekijöitä sekä mahdollistaa uusia oivalluksia ja tuottaa arvokasta ymmärrystä.
- Avoin tiede laajentaa mahdollisuuksia osallistua tieteelliseen tutkimukseen. Tämä edellyttää tutkimuksen tuottamien ja tarvitsemien julkaisujen, datan, menetelmien, osaamisen ja tukipalveluiden laajamittaista saatavuutta.

- **Tutkimuseettisestä näkökulmasta tärkeä kysymys on tunnistaa, ketkä ovat tässä pohdinnassa asianomaisia; ja ennen kaikkia pohtia, kuuluvatko kirjastoammattilaiset tähän asianomaisten ryhmään?**

Yhdessä avoimen tieteen OPS:in suunnitteluun: Etiikat; mitä ainakin pitää tunnistaa (esimerkkinä JY, mutta voisi olla mikä tahansa organisaatio, jossa osallistutaan opetukseen)

- Opetustyössä meitä ohjaa [opettajan ammattietiikka](#); (esim. JY:n [yliopiston eettiset periaatteet](#) sisältää opettamisen etiikan; myös [Esteetön opiskelu Jyväskylän yliopistossa](#)) jne.
- Kirjasto tutkijan/tutkimusryhmän kumppanini tarkoittaa sitä, että meidän on tunnettava hyvin [tutkimusetiikka](#)
- Omassa työssäni tarvitsen molempaa eettistä tulokulmaa; entä sinä?
- **Tärkeä kysymys: mikä/mitkä etiikat ohjaavat sinun arkipäivän työsi?**

Työryhmän tehtävät: Yhdessä avoimen tieteen OPS:in suunnitteluun

- Kirjastoissa opetustyötä tekevän on tunnistettava kysymykset, jotka edellyttävät eettistä pohdintaa
- Avoimen tiedon OPS-suunnittelua kannattaakin lähteä työstämään yhdessä.
 - Työryhmässä käytetään hyväksi menetelmää, jossa pyritään aivan aluksi löytämään yhteinen ymmärrys kysymyksistä, joihin meidän tulisi osata antaa oma panoksemme.
- Tehtävänä on miettiä, millaisia kysymyksiä nousee, jos päätämme hyödyntää seurausetiikasta nousevia painotuksia ja periaatteita/sääntöjä painottavaa keskustelua. Emme voi myöskään unohtaa omaa ammattietiikkamme ja siitä nousevia painotuksia.
- Näiden lähestymistapojen mielekkyyttä punniten pääsemme asemoimaan itsemme osaksi avoimen tieteen OPS-suunnittelua.
- **Tunnistetaan toimintaympäristön reunaehdot ja niihin sisältyvät ristiriitaisuuksia ja yritetään nimetä ne**
 - **Työ ei pääty tähän, vaan toimintaympäristöä määrittelevien lakien ja sopimusten muuttuminen tarkoittaa sitä, että meillä tulisi olla hyvä tieto/osaamis/taito -pohja, jonka perusteella voimme reagoida muutoksiin.**

Mistä aloittaa vai pitääkö jatkaa tai täydentää olemassa olevaa?

- Avoim tieteen toimintaympäristön tunnistaminen
 - On esitetty, että avoin tiede ja tutkimus edistää / mahdollistaa tutkimustulosten pätevyyden arviointia, vertailtavuutta ja toistettavuutta
- Mitkä ovat Avoimen tieteen toimintaympäristön peruselementit, jotka kaikkien opetukseen osallistuvien tulisi tunnistaa tieteenalasta riippumatta?
 - HTK-ohje ei ole vanhentunut eikä sen merkitys ole muuttunut Avoimen tieteen toimintaympäristössä. HTK-ohje ei ole laki, vaan sopimus siitä, miten akateemisessa yhteisössä toimitaan. Siihen ovat sitoutuneet kaikki keskeiset tutkimusinstituutiot Suomessa
 - Tutkimusorganisaatioiden omat julkilausut periaatteet (erityisesti julkaisueettiset ja datan hallintaa koskevat periaatteet; myös IPR; tietoturva)
 - Vastaavanlaisia ohjeita on myös kansainvälisessä toimintaympäristössä
 - Lainsäädännöstä elementtejä, jotka ainakin rajoittavat Avointa tiedettä: Tekijänoikeus ja tietosuojaja
 - Hankala esimerkki, johon kysytään vastauksia kirjastolta: Some-palveluiden käyttöoikeudet. Hankala siksi, että kertovat, miten sinun tulee toimia yhteisöissä, mutta eivät välttämättä kerro miten palvelu (keskustelu, ym. vuorovaikutus) voisi toimia tutkimusaineistona...ja yleensä hyvin hankalasti muutettavissa hallituksia tutkimusaineistoksi, johon dian ensimmäinen kohta viittaa.
- Mitkä elementtejä avoimesta tieteestä sisältyy lakiesitykseen Kirjastotyön eettisistä periaatteista, uudesta kirjastolaista, IFLAn trendiraportista jne? ã saammeko näistä dokumenteista taustaa ja tukea päätöksentekoon?

Taustaksi esimerkki JY:stä (voisi olla minkä hyvänsä kirjaston tiedonhankinnan kurssi – tässä [Kirjastotuutori](#)); millaisia muutoksia tähän kuvioon tulee, kun siihen lisätään yhteisesti sovitut eettiset lähestymistavat

Kirjastotuutori - Oikeilla työkaluilla suunnitelmallinen tiedonhankinta osaksi opiskelua ja tieteellistä työtä!

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Sisältyykö esimerkitapaukseen Kirjastotuutorin tutkimuseettisiä periaatteita ja yhdessä sovittuja käytänteitä, jotka tukevat opiskelijaa toimimaan eettisesti oikein Avoimen tieteen toimintaympäristössä?

Avoimien tieteiden ja tutkimuksen tarkoitus on edistää avoimia toimintamalleja tieteellisessä tutkimuksessa. Keskeinen tavoite on tutkimuseettisten ja juridisten toimintaympäristön asettamissa rajoissa tutkimustulosten, tutkimusdatan ja tutkimuksessa käytettyjen menetelmien julkaiseminen siten, että ne ovat kaikkien halukkaiden tarkasteltavissa sekä käytettävissä. Avoin tiede ja tutkimus sisältää käytäntöjä, kuten tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden (open access) edistäminen, tutkimusaineistojen avoin julkaiseminen, avoimen lähdekoodin ja avoimien standardien hyödyntäminen, sekä tutkimusprosessin julkinen dokumentointi niin kutsutun avoimen muistikirjan menetelmällä.

Lähde: [Tutkimuksen avoimuudella yllättäviä löytöjä ja luovaa oivaltamista. Avoimen tieteen ja tutkimuksen tiekartta 2014-2017. OKM 2014/20.](#)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Etiikka päätöksentekotaitona - mistä lähtökohdasta keskustellaan ja kehitetään Avoimen tieteen OPS:ia?

Dia lainattu Henriikka Mustajoen opetusmateriaalista: Miten tieteen etiikkaa kannattaa opettaa? Jyväskylä 21.9.2016; Jos haluat lisätietoja Tieteenetiikasta arkipäivän päätöksenteon tukena tutustu teokseen Henriikka Clarkeburn, Arto Mustajoki; Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino 2007.

TIETEEN ETIIKAN LÄHESTYMISTAPOJA

Periaatteita, joista pitää päättää ennen kuin voidaan kehittää Avoimen tieteen OPS:ia
Dia lainattu Henriikka Mustajoen opetusmateriaalista: Miten tieteen etiikkaa
kannattaa opettaa? Jyväskylä 21.9.2016

Mikä tekee päätöksestä eettisen
– tekotapa vai lopputulos?

Seurasetiikka ja sen eri tasot:
Päätöksen lopputulos tärkein; ei
pohdita välttämättä päätöksen
oikeellisuutta ja
päätöksentekoprosessin hyvyyttä.
Tavoitteena on paras mahdollinen
nettohyöty eli hyödyn ja haitan
suhde on mahdollisimman
positiivinen muihin mahdollisiin
ratkaisuihin nähden

Periaatteisiin perustuvassa
päätöksenteossa huomio
kiinnittyy tulosten sijaan itse
prosessiin. Taustaksi tunnistetaan
ennalta tunnettuja periaatteita,
sääntöjä. Näiden noudattaminen
on tärkeämpää kuin itse
lopputulos. Nojautuu ajatukseen,
että on olemassa yleisesti
hyväksytyjä periaatteita à halu
toimia oikein

Hyve

Hyveisiin perustuvassa
eettisessä päätöksenteossa
katse kääntyy itse
päätöksentekijään. Tässä
pohdinnassa sovelletaan sekä
seurasetiikka että periaatteisiin
tukeutuvaa ajattelua

Yhteenveto työpajoista eli pyrimme vastaamaan kysymykseen: **Millainen on työyhteisömme avoimen tiedon valmiustaso ja eettisen kypsyyden ”kunto”?**

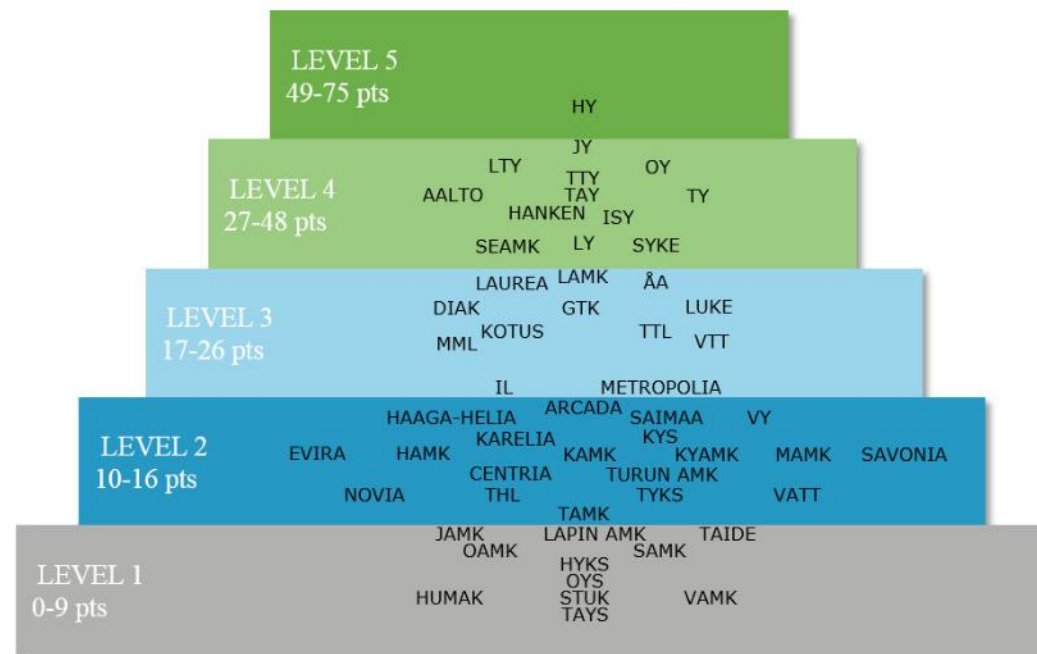
- Työryhmän tehtävä osoittautui vaikeaksi, koska kirjaston ei koettu olevan asianomainen avoimen tieteen harjoittamiseen liittyvissä tutkimuseettisissä kysymyksissä.
- [Vaikka tutkimusorganisaatioiden avoimen tieteen kypsyystasosta puhutaan](#) (tärkeä dokumentti ja erityisesti liitteet!), niin siihen ei sisällytetä organisaation eettistä kysyyttä toimia tutkimuseettikan ja lainsäädännön reunaehtojen esittämällä tavalla [vertaa dia 7 ja katso dia 11]).
- Kahden eri työryhmän fläppitauluille koostamista kommentteista yhteenvetona:
 - Päivänselvää, että tutkimuseetikasta osana kirjastotyötä (kirjasto tutkijan kumppanina) ei puhuta riittävästi (vaikka jokainen on tehdessään omaa opinnäytettään joutunut asiaa pohtimaan). Tiedon muuntaminen taidoksi ja osaamista pohdittava asia tulevissa seminaareissa.
 - Asiaan on vaikea tarttua, koska ei ollut helppo nopeasti tunnistaa arkipäivän työhän sisältyviä etiikoita.
 - Ja myös siksi, että avoimen tieteen toimintaympäristön hahmottaminen eli avoimen tieteen mukaisen tutkimusprosessin solmukohtien tunnistaminen vaikeaa, vaikka mm. yliopistokirjastot ovat ilmaisseet halukkuutensa olla osa tätä prosessia.
 - Kirjastot varanneet itselleen mahdollisesti ”turvallisen” teknisen tuen roolin, jolloin ei tarvitse olla asianomainen avoimen tieteen tutkimuseettisissä kysymyksissä (vertaa jälleen tätä asiaa diaan 7).
 - Työryhmissä oli helpompi nimetä asioita, jotka noudattavat dian 9 mukaista seurausetiikka
 - Esimerkit auttoivat nimeämään hankalia arkipäivän tilanteita, joissa on törmätty mahdollisiin eettisiin ongelmiin.

Avoimen toimintakulttuurin edistäminen tutkimusorganisaatioissa; Lähde [ATT](#).

Vuonna 2015 toteutettiin vastaava selvitys korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille, joiden pohjalta voitiin arvioida avoimen toimintakulttuurin kehitystä. Viime vuoden selvityksessä ylimmälle kypsyystasolle ei sijoittunut yhtäkään tutkimusorganisaatiota ja toiseksi korkeimmalle kypsyystasolle vain kaksi organisaatiota. Suurimmassa osassa tutkimusorganisaatioita avoimuudessa onkin edetty nopeasti.

Evaluation of Operational Culture Maturity Rankings of Research Organisations

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Kiitos osallistujille ja
keskustelijoille!

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

